

IHOR SKOCZYLAS
(5 KWIETNIA 1967 — 20 GRUDNIA 2020)

W dniu 20 XII 2020 r. zmarł w lwowskim szpitalu w wyniku infekcji wirusem SARS-CoV-2 ukraiński historyk Ihor Skoczylas, wybitny znawca dziejów i organizacji Kościołów wschodnich tradycji kijowskiej, związany licznymi inicjatywami z wieloma polskimi badaczami i instytucjami naukowymi. Osierocił żonę Irynę (z domu Nazar) oraz córkę Sołomiję.

Ihor Skoczylas urodził się w miejscowości Cyhany (Cygany, pow. Borszczów) na galicyjskim Podolu. Tam też spędził pierwsze lata życia oraz ukończył miejscową szkołę średnią. W 1984 r. rozpoczął studia historyczne w Uniwersytecie Iwana Franki we Lwowie. Zgodnie z ówczesnym prawem, w latach 1985–1987 odbył służbę wojskową, po czym wrócił na studia, które ukończył w 1991 r. z wyróżnieniem na podstawie pracy „Мастковий поділ Тербовельського повіту

Галицької землі другої половині XVI століття”, napisanej pod kierunkiem znanego lwowskiego historyka Mykoły Krykuna¹. Po studiach podjął pracę w Państwowym Archiwum Obwodu Tarnopolskiego w Tarnopolu, kolejno na stanowisku archiwisty i pracownika naukowego. W latach 1993–2012 był zatrudniony jako pracownik naukowy we Lwowskim Oddziale Instytutu Ukraińskiej Archeografii Akademii Nauk Ukrainy we Lwowie (obecnie Lwowski Oddział Instytutu Ukraińskiej Archeografii i Źródłoznawstwa imienia M.S. Hruszewskiego Akademii Nauk Ukrainy). Od 1996 r. (z niewielką przerwą) pracował również w Ukraińskim Uniwersytecie Katolickim we Lwowie. W latach 1996–2008 był tam zatrudniony jako pracownik naukowy Instytutu Historii Cerkwi (od 2005 roku jako jego wicedyrektor), od 2010 r. jako dziekan Wydziału Humanistycznego, a od 2016 r. prorektor do spraw Nauki. Jednocześnie w latach 2013–2015 pełnił obowiązki kierownika Katedry Nowożytnej i Najnowszej Historii Ukrainy, a od 2015 r. był jej kierownikiem. W pracy dydaktycznej odznaczał się ogromnym zaangażowaniem na rzecz studentów, nie tylko w zakresie zdobywania przez nich wiedzy, ale także wykształcenia poczucia, że tworzą oni wraz ze swoimi akademickimi nauczycielami prawdziwą uniwersytecką wspólnotę².

W 2000 r. otrzymał stopień kandydata nauk historycznych (doktorat) ze specjalności „Źródłoznawstwo, historiografia oraz nauki pomocnicze” za rozprawę na temat „Протоколи генеральних візитацій Львівської єпархії 1730–1733 рр. як історичне джерело”³. Z kolei stopień doktora nauk historycznych (habilitację) otrzymał 11 II 2011 r. ze specjalności „Historia Ukrainy” na podstawie dysertacji „Галицька (Львівська) єпархія XII–XVIII століть: організаційна структура та правовий статус”⁴.

Ihor Skoczylas był członkiem wielu towarzystw, instytucji naukowych oraz eksperckich, zarówno regionalnych, jak Krajoznawcze Towarzystwo „Джерело” w Borszczowie, związane z Jego małą ojczyzną i przez Niego współzałożone, jak i ogólnoukraińskich i międzynarodowych, jak Naukowe Towarzystwo imienia Szewczenki we Lwowie (od 1993 r.), Ukraińskie Naukowe Towarzystwo Teologiczne (od 1993 r.), Ukraińskie Towarzystwo Heraldyczne (od 1993 r.), Międzynarodowa Komisja Porównawczej Historii Kościelnej (Commission Internationale d’Histoire Ecclésiastique Comparée, w latach 2004–2010), Komisja Polsko-Ukraińskich Związków Kulturowych Polskiej Akademii Nauk (od 2014 r.) czy też Komisja Ekspertów do spraw Historii Ministerstwa Oświaty Ukrainy (od 2015 r.). Lwowski historyk zasiadał też w wielu kolegiach redakcyjnych czasopism naukowych, jak „Літопис Борщівщини” (Borszczów, od 1992 r.), „Україна в минулому” (Lwów–Kijów, w latach 1992–1995), „Матеріали засідань Історичної та Археографічної комісії НТШ в Україні” (Lwów, w latach 1995–1997), „Український археографічний щорічник” (Kijów,

¹ Praca została opublikowana, zob. I. Skochiляs, *Маєтковий поділ Тербовельського повіту Галицької землі в др. пол. XVI ст.*, „Україна в минулому”, Київ–Львів 1992, № 1, s. 14–36.

² *In Memoriam. Kolegi, студенти та друзі діляться спогадами про Ігоря Скочиляса*, <https://www.istpravda.com.ua/articles/2020/12/22/158716/> [dostęp: 18.04.2021].

³ Zob. I. Skochiляs, *Протоколи генеральної візитації Львівської єпархії 1730–1733 рр. як історичне джерело*, Автореферат дисертації кандидата історичних наук, Київ 1999.

⁴ Wydana drukiem: I. Skochiляs, *Галицька (Львівська) єпархія XII–XVIII століть: організаційна структура та правовий статус*, Львів 2010.

od 2007 r.), „Генеалогічні записки” (Lwów, w latach 2008–2012), „Наукові записки Українського Католицького Університету” (od 2009 r.), „Історія релігій в Україні: науковий щорічник” (od 2011 r.), „Acta studiosa historica” (Lwów, od 2011 r.) czy też „Kyiv-Mohyla Humanities Journal” (Kijów, od 2014 r.).

Należy wspomnieć, że lwowskiego badacza łączyły liczne związki z Archiwum Głównym Akt Dawnych. Jak większość badaczy dziejów Europy Środkowo-Wschodniej, prowadził w nim wielokrotnie kwerendy. Ale współpraca Ihora Skoczylasa z AGAD nie ograniczała się tylko do biernego korzystania z jego zasobu. Brał też udział w życiu naukowym warszawskiego Archiwum, w tym w zorganizowanej 24–25 XI 2016 r. międzynarodowej konferencji naukowej „Rola Kościoła w dziejach Polski. Kościoły w Rzeczypospolitej (do roku 1918)”, podczas której wygłosił referat „Unia brzeska 1596 roku jako Slavia Unita”⁵. W latach 2018–2020 należał też do grona recenzentów wydawanego przez AGAD czasopisma „Miscellanea Historico-Archivistica” (tomy XXV–XXVII).

Ihor Skoczylas był też stażystą oraz stypendystą wielu instytucji i programów grantowych, z których najważniejsze to Międzynarodowa Podyplomowa Szkoła Humanistyczna Europy Środkowo-Wschodniej — Inter-University Program „Artes Liberales” (Warszawa 1995), Ukrainian Studies Fund — Ukrainian Research Institute (Harvard 1996), Kasa im. Józefa Mianowskiego (Warszawa 1998), Italian Summer School — Istituto Superiore di Scienze Religiose „S. Francesco” (Mantua 1999, 2005), Fundacji im. Braci Jana i Jędrzeja Śniadeckich (Lublin 2000–2001), Stypendium Tadeusza i Zofii Romerów — Towarzystwo Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej (Lublin 2003–2004), Istituto San Clemente Papa (Rzym 2008).

Szacunek do źródeł, krytyczna lektura literatury przedmiotu, szerokie otwarcie na nowe idee oraz benedyktyńska wręcz praca tak w archiwach i bibliotekach, jak i przy pisaniu kolejnych artykułów i książek, to cechy Ihora Skoczylasa jako historyka. Naukowy warsztat, a przede wszystkim sposób rozumienia historii, zawdzięczał wybitnemu ukraińskiemu humaniście, więźniowi gułagu, dyrektorowi Lwowskiego Wydziału Instytutu Archeografii i Źródłoznawstwa, profesorowi Jarosławowi Daszkewyczowi (1926–2010), którego uważał za swego nauczyciela i mistrza i pod którego okiem stawiał pierwsze kroki na swej naukowej drodze⁶. Choć w sferze naukowych dociekań Daszkewycz problemy historii Cerkwi unickiej i prawosławnej były na dalszym planie, dla młodego lwowskiego historyka był on niedościgłym wzorem w podejściu do źródeł, ich krytyki oraz wnioskowania na ich podstawie⁷. Dzięki temu stał się on nie tylko pierwszorzędnym znawcą dziejów prawosławia i unii w Europie Wschodniej, ale

⁵ Tekst ten ukazał się jako artykuł: A. Gil, I. Skoczylas, *W przeddzień triumfu. Cerkiew unicka w Rzeczypospolitej w końcu XVII i początkach XVIII wieku* [w:] *Rola Kościoła w dziejach Polski. Kościoły w Rzeczypospolitej*, red. J. Krochmal, Warszawa 2017 [wyd. II — Warszawa 2018], s. 584–599.

⁶ С. Білокінь, І. Скочилиас, *Ярослав Романович Дашкевич (1926-2010)*, „Український археографічний щорічник. Нова серія”, вип. 15, Київ 2010, s. 735; І. Скочилиас, *Ярослав Дашкевич як людина і творець львівської археографічної школи* [в:] *Лицар духу: Меморіальний збірник, присвячений професору Ярославові Дашкевичу*, упор. І. Гирич, А. Гречило, Н. Кіт, І. Скочилиас, А. Фелонюк, Н. Халак, Львів 2011, s. 81–85.

⁷ І. Скочилиас, *Мій Учитель: штрихи до (не)академічного портрету*, „Україна Модерна”, 2011, № 18, с. 342–352.

i niekwestionowanym autorytetem w tej dziedzinie, który poprzez swoje publikacje i wystąpienia kształtował ich rzeczywisty obraz.

Zainteresowania prof. Skoczylasa obejmowały bowiem szeroki zakres tematów związanych z dziejami, strukturą, organizacją, duchowością i innymi aspektami funkcjonowania Kościołów wschodnich tradycji kijowskiej. Ważną częścią Jego badań zajmowały kwestie źródłoznawcze, którym poświęcił wiele publikacji ogólnych i szczegółowych. Jego wielką zasługą było nie tylko odnalezienie i wprowadzenie do naukowego obiegu tysięcy nowych dokumentów z archiwów i bibliotek Białorusi, Litwy, Polski, Rosji, Ukrainy czy Watykanu, ale też ich opis i systematyzacja, zwłaszcza ze względu na rolę, jaką odgrywały w przestrzeni eklezjalnej metropolii kijowskiej obu wyznań — prawosławnego i katolickiego obrządku wschodniego. Były to więc katalogi wizytacji cerkiewnych⁸, różnego charakteru wydawnictwa źródłowe⁹ oraz prace o charakterze ogólnym¹⁰. Był także autorem bądź współautorem klasycznych opracowań, dotyczących kwestii całościowych¹¹, regionalnych¹² lub wybranych zagadnień i kwestii eklezjalno-tożsamościowych¹³. Ogółem ogłosił około 300 publikacji naukowych w językach: ukraińskim, rosyjskim, angielskim, polskim, włoskim i litewskim¹⁴.

Ważne miejsce w tworzeniu nowych idei funkcjonowania Cerkwi unickiej w europejskim kontekście kulturowym zajmowała koncepcja odrębności i zwartości katolickiego świata obrządku wschodniego (metropolii kijowskiej), jaką jej twórca w nawiązaniu do idei Riccardo Picchio („Slavia Orthodoxa” i „Slavia Romana”¹⁵) nazwał „Slavia Unita”¹⁶. To nowatorskie podejście pozwo-

⁸ I. Скочиляс, *Генеральні візитації Київської унійної митрополії XVII-XVIII століть. Львівсько-Галицько-Кам'янецька єпархія*, т. 2: *Протоколи генеральних візитацій*, Львів 2004.

⁹ *Собори Львівської єпархії XVI-XVIII століть*, упор. та історичний нарис І. Скочиляс, Львів 2006; *Генеральні візитації церков і монастирів Володимирської унійної єпархії кінця XVII — початку XVIII століть: Книга протоколів та окремі описи / Wizytacje generalne cerkwi i monasterów unickiej eparchii włodzimierskiej końca XVII — początku XVIII wieku: księga protokołów oraz inne opisy*, ред. та іст. нарис А. Гіль, І. Скочиляс, упоряд. А. Гіль, І. Макевич, І. Скочиляс, І.[Б.] Скочиляс, Львів-Люблін 2012.

¹⁰ І. Скочиляс, *Генеральні візитації в українсько-білоруських єпархіях Київської уніатської митрополії. 1596–1720 роки*, „Записки НТШ”, т. 238: *Праці Історично-філософської секції*, Львів 1999, с. 46–94.

¹¹ А. Gil, I. Skoczylas, *Kościół Wschodnie w państwie polsko-litewskim w procesie przemian i adaptacji. Metropolia kijowska w latach 1458–1795*, Lublin–Lwów 2014.

¹² А. Гіль, І. Скочиляс, *Володимирсько-Берестейська єпархія XI-XVIII століть: історичні нариси*, Львів 2013.

¹³ І. Скочиляс, *Релігія та культура Західної Волині на початку XVIII ст. За матеріалами Володимирського собору 1715 року*, Львів 2008; І. Скочиляс, «Дар любові». *Податок куниче (катедрастик) у Київській митрополії XIII-XVIII століть*, Львів 2013.

¹⁴ *Гор Скочиляс. Бібліографічний покажчик*, упоряд. О. Гулик, І. [Б.] Скочиляс, Львів 2012, с. 20–45; *Гор Скочиляс. Біобібліографічний покажчик*, упоряд. І. Альмес, Ю. Тат'яніна, вступ Н. Яковенко, Львів 2017, с. 45–89.

¹⁵ Zob. R. Picchio, „Slavia orthodoxa” i „Slavia romana” [w:] tenże, *Studia z filologii słowiańskiej i polskiej*, przeł. B. Badyńska-Lipowczan, Kraków 1999, s. 29–88; A. Borowski, *Riccardo Picchio (7 IX 1923 — 13 VIII 2011)*, „Rocznik Polskiej Akademii Umiejętności”, 2014/2015, s. 256.

¹⁶ I. Skoczylas, *Sobory eparchii chełmskiej XVII wieku. Program religijny Slavia Unita w Rzeczypospolitej*, przeł. А. Gil, Lublin 2008 [seria: *Studia i materiały do dziejów chrześcijaństwa*

liło na dokonanie zmiany w dyskusji o Cerkwi unickiej, która przestała już być traktowana jako coś pośredniego między Wschodem i Zachodem, a zaczęła być postrzegana jako odrębny byt, nawiązujący zarówno do tradycji kijowskiego chrześcijaństwa, jak i do najnowszych prądów religijno-kulturowych, charakteryzujących Europę okresu nowożytnego. Ta konceptualna praca przyniosła swój owoc w postaci dwudziestu kilku już tomów, wydanych przez Ukraiński Uniwersytet Katolicki we Lwowie w serii „Київське християнство / Kyivan Christianity” w ramach takiegoż programu badawczego, którego inicjatorem i realizatorem (a także redaktorem wydawanych publikacji) był Ihor Skoczylas¹⁷. Jej rezultatem było także utworzenie z inicjatywy prof. Skoczylasa w ramach Centrum Kultury Religijnej lwowskiego Ukraińskiego Uniwersytetu Katolickiego, mającego na celu badania nad szeroko pojętymi kwestiami związanymi z dziejami metropolii kijowskiej. Centrum to, obecnie noszące imię zmarłego historyka, ma kontynuować Jego dzieło.

Wspomniane inicjatywy, zamierzenia i rezultaty badawcze w żaden sposób nie wyczerpują różnorodnych aktywności Ihora Skoczylasa. Zaangażowany był w wiele zamierzeń związanych z sytuacją polityczną na Ukrainie, zwłaszcza w czasie obu rewolucji — „Pomarańczowej” (2004–2005) i „Godności” (2013–2014) — popierając działania na rzecz demokratyzacji tego państwa oraz przyjęcia przez jego władze zdecydowanie prozachodniego kierunku. Otwarty był także na wspólne, polsko-ukraińskie inicjatywy naukowe oraz inne działania na rzecz wzajemnego porozumienia i pojednania¹⁸. Nadto bardzo ściśle współpracował z głową Cerkwi unickiej na Ukrainie, arcybiskupem większym kijowsko-halickim Światosławem oraz z całym episkopatem tego obrządku, pisząc wiele historycznych opinii, organizując konferencje, wystąpienia prasowe itp.

Przedwcześnie zmarły wybitny historyk i wykładowca Ihor Skoczylas pozostawił po sobie ogromny dorobek, który jest nieocenionym wkładem w poznanie i zrozumienie roli, jaką w dziejach wyznaniowych Europy Środkowo-Wschodniej odgrywała — i odgrywa dalej — tradycja chrześcijaństwa kijowskiego. Spuścizna ta pełni przy tym dwojaką funkcję — z jednej strony stanowi ogromny przyrost wiedzy akademickiej, rozjaśniającej ciemne bądź zafałszowane aspekty historii konfesyjnej całego tego regionu, z drugiej zaś jest świadectwem aktualności wyzwań, przed jakimi stoją dzisiaj narody-spadkobiercy Włodzimierzowego aktu chrztu. Lwowski historyk nie tylko był świadom tych zadań, ale swoją aktywnością starał się stworzyć płaszczyznę do wzajemnego porozumienia i współpracy, przyciągając wielki krąg badaczy z ośrodków naukowych wielu państw Europy i świata. Wyrażam zatem nadzieję, że wielkie dzieło Ihora Skoczylasa stanie się punktem wyjścia do dalszych badań i naukowych

wschodniego w Rzeczypospolitej, t. 4]; I. Skochylyas, *Slavia Unita — the Cultural and Religious Model of the Archdiocese of Kiev in the Seventeenth and Eighteenth Centuries (the Discussion on Christian Heritage of the Nations of Eastern Europe)* [in:] *East-Central Europe in European History. Themes and Debates*, ed. J. Kłoczowski, H. Łaszkievicz, Lublin 2009, p. 243–254.

¹⁷ Zob. Програма „Київське християнство”, <http://kyiv-christ.ucu.edu.ua/> [dostęp: 18.04.2021].

¹⁸ Ігор Скоциляс. *Бібліографічний покажчик*, Львів 2012, с. 32–35.

działań na rzecz lepszego poznania i zrozumienia niezwykle złożonych dziejów metropolii kijowskiej w jej tysiącletnim długim trwaniu, a lwowskie Centrum Jego imienia będzie tego żywym świadectwem.

Andrzej Gil

ORCID: 0000-0002-6415-8339

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Lublin